

Bert Wienen

is psycholoog, onderwijs-wetenschapper en bedrijfskundige en is gepromoveerd in de ontwikkelingspsychologie. Hij werkte in de jeugdhulp en het onderwijs, is mede-oprichter van het Instituut voor Inclusief Onderwijs en pedagogischperspectief.nl

‘Een perfecte opvoeding is geen perfecte opvoeding’

Opvoeden is aanklungelen. En dat geeft niets, stelt Bert Wienen. ‘Laten we ervoor zorgen dat ouders weer gezamenlijk optrekken en ervaringen over ouderschap uitwisselen.’

Hij noemt dat terug naar de pedagogische basis en vindt dat professionals zich vaker buiten het opvoeden van kinderen mogen houden.

INTERVIEW

Wat is een pedagogische basis eigenlijk?

‘Dat vroeg ik me ook af. Opeens plopte die term overal op. Hij stond in de Hervormings-agenda Jeugd, in allerlei gemeentelijk beleid en je hoorde het overal. De invulling was iets onduidelijks als ‘de pedagogische basis gaat over instituten die met kinderen te maken hebben en die samenwerken’. Maar ik keek om me heen, verdiepte me in wetenschappelijke literatuur en dacht: we slaan iets over. Namelijk wat ouders samen doen. Eigenlijk gaat het om de mate waarin ouders hun pedagogische ideeën en ervaringen kunnen afstemmen met andere ouders én om het verlangen om dat met elkaar te doen.’

Noem eens een voorbeeld waarbij ouders dat zouden willen?

‘Dat bureu met elkaar afstemmen hoe ze te het op straat veilig houden voor hun spelende kinderen. Of wat we als opvoeders belangrijk vinden op school. Of hoe we denken over alcoholgebruik van tieners.’

‘Opvoeden is vaker anders en inconsequenter dan je denkt’

Daar zijn toch overheidsregels voor?

‘Ja, de overheid lanceert allerlei spotjes, denk aan NIX18, zodat ouders niet meer hoeven na te denken over wat mag. Alleen lopen ze er thuis met hun puber tegenaan dat er toch drank wordt geserveerd op een feestje met minderjarigen. En dan? Dus moeten we het weer samen hebben over wat we goed vinden voor kinderen en hoe we als ouders onderling zorgen dat die pedagogische basis stevig staat.’

Waarom leg je onderling afstemmen over opvoeden zo sterk bij ouders?

‘Omdat, als we niet oppassen, preventie en hulpverlening nog verder het gezinsleven induiken om te zorgen voor een stevige, verantwoorde pedagogische basis. Waardoor ouders nog afhankelijker worden van instituten en niet eens de mogelijkheid meer krijgen om zelf na te denken wat zij goed vinden voor kinderen. Daarmee haal je de gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders weg. En je vergeet dat, overal waar wordt opgevoed, al een pedagogische basis bestaat.’

Professionalisering van opvoeden en ouderschap is dus een risico?

‘Je moet dat niet willen. Bovendien schept het de verwachting dat met hulp van professionals het opvoeden een feest wordt, er het ideale kind uit voortkomt en elke jeugdige veilig opgroeit. Van precies dat maakbaarheidsdenken hebben we de afgelopen 60 jaar gezien dat het niet klopt.’

Welk beeld over opvoeden klopt dan volgens jou wel?

‘Opvoeden is niet efficiënt; je zit vaker met je handen in het haar dan dat je weet wat te doen. Wat of hoe je kind doet gaat dikwijls helemaal anders dan je denkt en ook al weet je hoe je zou moeten opvoeden, dan reageer je zelf toch vaak inconsequent. Daárover moeten we het hebben. Omdat we onze missers en onze kinderen die uit de pas lijken te lopen, beter verdragen. Omdat we erover kunnen praten en ons als ouders niet zo alleen voelen. Want wie heeft er nou nooit in zijn eenige uren zitten surfen, filmpjes gekeken of boeken geraadpleegd over hoe opvoeden moet?’ ▶

Je roept ouders dus op meer met elkaar op te trekken. Is het ook de bedoeling dat ze elkaars kinderen opvoeden?

'Op het omslag van mijn boek staat het loopfietsje van mijn buurjonge. Als hij langslidst, zwaait hij naar me en soms passen we even op hem.

Ik vraag me af: Wat is mijn verantwoordelijkheid voor zijn opvoeding? Ben ik daarvoor een beetje, erg of medeverantwoordelijk?'

'Ouders dragen ook de verantwoordelijkheid voor andere kinderen'

En?

'Ik ben er niet uit in welke mate, maar wel dat ouders ook voor andere kinderen verantwoordelijkheid dragen.'

Oei, als andere ouders zich met jouw opvoeding bemoeien...

'... dan kan dat wrijving opleveren. Positief gevolg is dat het normaler wordt wanneer iedereen dat doet en er gedachten over uitwisselt. Misschien komen we dan van die competitiedrang af.

Zoals jonge ouders me laatst vertelden: 'Het voelt als één grote wedstrijd: wanneer je kind loopt, praat, fietst.'

Hetzelfde zie je langs het voetbalveld, waar het uitmaakt in welk groepje je kind mag. Dat brengt ons nergens.'

Kunnen gemeenten bijdragen aan een betere pedagogische basis?

'Eerst nodig ik beleidsmedewerkers altijd uit om eens rond te wandelen in de straten waarvan je denkt dat opvoeding versterken nodig is. Meestal zijn ze nog nooit in zo'n wijk geweest. Spreek eens een buurtbewoner aan, onderzoek waar kleine dingen gebeuren die positief bijdragen aan het opgroeien van kinderen. Misschien kun je dat helpen versterken.

Zo hoorde ik laatst over een buurt waar een paar ouders met elkaar afspraken dat hun kinderen elke woensdagmiddag op straat zouden spelen. Al snel volgden er meer en werd het gewoon dat alle kinderen buiten waren.'

Moet je dat aan ouders zelf overlaten?

'Ouders vragen helemaal niet zoveel institutionele inbreng. Ze kunnen prima zelf nadenken. Alleen moet je er wel gelegenheid voor scheppen. Zoals de groep 7-leerkracht, die op de ouderavond zei: 'Ik kan jullie van alles over het komende jaar vertellen. Maar ik heb eigenlijk een vraag aan jullie. Wat kunnen jullie als ouders doen om te zorgen dat de leerlingen een goed jaar tegemoet gaan?' Vervolgens liet hij de ouders achter in de klas en is hij koffie gaan drinken. Vond-je doodend natuurlijk. Maar wat schetste zijn verbazing? Ouders kwamen aan de praat over hoe om te gaan met kinderen die nooit voor feestjes werden uitgenodigd, wat te doen met de mobiele telefoon, enzovoorts.

Toen er later in het jaar sprake was van pesten in de klas, riep hij de ouders weer bijeen. En omdat ze al eerder als groep aangesproken waren en gedachten hadden uitgewisseld, konden ze met elkaar en de docent zorgen dat het pestgedrag de kop in werd gedrukt.'

Ouders als groep aanspreken is dus belangrijk?

'Precies. Vanuit dit voorbeeld hebben we het Ouderavondspel ontwikkeld, waarmee we ouders helpen in gesprek te gaan. Elke keer verrast het me hoe graag ouders dat willen. De oplossing voor veel hulpvragen van kinderen ligt zo dichtbij!'

Helpt verbinding tussen ouders de grote vraag om jeugdhulp te verkleinen?

'Ja. Nu houden we de situatie in stand waarin kinderen voelen dat ze niet aan de normen voldoen en dat ouders denken: hier kan ik niet meer tegenop, een professional moet het oplossen.'

Jeugdhulp is er toch om kinderen te helpen?

'Nooit stellen we de vraag of de jeugdhulp wel echt werkt – misschien werkt het wel helemaal niet. Terwijl veel te veel kinderen in de jeugdhulp belanden en kinderen die écht hulp nodig hebben, tegelijkertijd geen hulp krijgen. In mijn boek noem ik dat een van mijn opvoedparadoxen: ik ben voor goede jeugdhulp en daarom moeten we zorgen dat er minder kinderen gebruik van maken.

En wat vinden we van een samenleving waar zoveel kinderen naar een psycholoog, coach of begeleider moeten?'

Wat vind jij daarvan?

'We kunnen niet meer omgaan met afwijkingen. De insteek is nu: wat werkt voor kinderen. En niet: wat vinden we goed voor kinderen? Terwijl we moeten investeren in kinderen, in onderwijs. Want hoe gek is het dat zo ongeveer elk kind een coach heeft, maar niet elk kind een leraar?'

Wat is dan goed voor kinderen?

'Het gesprek over wat goed is voor kinderen moet je dus niet eerst met professionals voeren, wat nu de neiging is. Dat – morele – gesprek moet je voeren in een wijk met de mensen die er wonen.'

Is dat niet te hoog gegrepen?

'Je bedoelt of je zo'n gesprek met iedereen kan voeren, los van taal- of opleidingsniveau? Tijdens het EK voetbal fietste ik rond in een buurt waar overal de barbecue rookte, televisies in voortuinen stonden, oranje vlaggetjes hingen en iedereen op straat was. 'Ook een biertje?' vroeg iemand. Ik was benieuwd of bewoners hier een beetje op de kinderen op straat letten. Zeker, was het antwoord. Daarna fietste ik naar een villawijk. Iedereen zat binnen achter zijn eigen scherm. Ik dacht: als ik hier vraag of mensen op elkaars kinderen letten, snappen ze geneens wat ik bedoel.'

In zogenaamde achterstandswijken doen inwoners het zo gek nog niet?

'De gemeente biedt subsidie aan voor een buurt-BBQ in villawijken en tegelijk treedt in buurten waar spontaan voetbal wordt gevierd de handhaving op vanwege rookoverlast. Alleen is de pedagogische basis in wijken met een lagere sociaaleconomische situatie beter voor elkaar dan in die villawijk waar niemand elkaar kent.'

Helpt de inzet van gemeenten op preventie en opvoed- of jeugdhulp dan niet?

'Beseft als beleidsmedewerker of hulpverlener dat je vanuit het instituut nooit helemaal het verschil kunt maken. Want degenen die daarvoor nodig zijn, zitten niet in het instituut. Sluit aan bij wat er al is, bij burgers die al iets doen. Zo kun je helpen pedagogische initiatieven te vergroten, verspreiden of verbeteren.' >

'We moeten van wat werkt naar: wat vinden we goed voor kinderen'

Wat te denken van goed jeugdbeleid

'De pedagogische basis begint niet als jij het opschrijft in je beleid. Het is er al. En het is niet één ding, het zijn allemaal losse praktijken, initiatieven en gebruiken, passend bij lokale behoeften.'

Wat zou er moeten veranderen op het gebied van jeugdhulp en preventie?

'Je kent de oproep van de overheid als het over veilig opgroeien gaat? Wel melden, en dat mag anoniem. Niet: wel helpen! We zijn het relationele denken kwijt.'

Hoe dragen gemeenten daar dan wel aan bij?

'Na de Eerste Wereldoorlog kregen steeds meer kinderen buikdachten. De ene expert dacht dat de oplossing lag in eerder signaleren door de schoolarts. Een ander meende dat educatie over hygiëne aan ouders verbetering zou brengen. Een arts zei: 'Zorg dat alle huizen worden aangesloten op het riool.' Wat? Zo'n grote investering en totaal niet in de hoek waar het probleem werd gezien? Maar geld vrijmaken voor de inrichting van de omgeving, het riool dus, bleek de grootste gezondheidswinst van afgelopen decennia.'

Wat heeft het riool met jeugdhulp te maken?

'Met die andere insteek moeten we ook kijken naar ouderschap. Niet nog meer geld naar het sociaal domein, maar buurthuizen oprichten, bankjes plaatsen, een zwembad bouwen, sportverenigingen subsidiëren, speeltuinen aanleggen. Zodat contact ontstaat tussen kinderen en tussen ouders. Ja, misschien worden de speeltuinen als hangplekken voor jongeren gebruikt. De gemeenteambtenaar vindt dat niet de bedoeling; de pedagoog zal zeggen: 'Mooi dat tieners hun eigenheid ontwikkelen.'

Welke inzichten uit je boek gebruik jij als vader van drie kinderen?

'Mijn oudste was een keer mee naar een lezing,

Op de terugweg – ik was erg tevreden over mezelf – zegt hij: 'jij bent ook een mooie. Je vertelt daar dat schoolcijfers niet bedoeld zijn voor ouders en dat je Magister dus maar niks vindt. En thuis zeur je altijd over mijn cijfers.' Dit is dus precies wat opvoeden is: inconsequent. Wat juist goed is. Want een perfecte opvoeding is geen perfecte opvoeding.'

'Het verschil maak je niet met instituten en jeugdbeleid'

Waarom?

'Het leven is een inconsequente, oneerlijke toestand en daar moeten kinderen mee leren omgaan. Word je later op je sterfbed door je kinderen bedankt dat je de optimale opvoedinformatie correct hebt toegepast? Nee. Je wordt als ouder afgerekend op heel andere dingen. Of je hebt liefde, er voor ze bent geweest, ze hebt gezien, ze hebt losgelaten op het juiste moment, de waarden die je meegeeft.'

Kijk je zelf zo op je jeugd terug?

'Ik had een mooie opvoeding, die gelukkig niet perfect was. In de pubertijd ben ik flink geclasht met mijn vader.'

Nu kunnen we erom lachen en ik kijk er positief op terug. Soms kun je als ouder een tijdje beter met het ene kind en pakt de ander het met het andere kind op. Dat is helemaal niet erg.'

Hoe probeer jij de goede ouder te zijn?

'Door bewust aan te sluiten bij wat de kinderen bezighoudt. Ze te leren luisteren naar elkaar. Niet gemakkelijk, want onze kinderen zijn alle drie totaal verschillend. Maar alle verhalen en interesses mogen gedeeld worden. En de weekenden zijn heilig. Om te voorkomen dat ik met mijn hoofd toch met werk bezig ben, lees ik niet, maar maken we samen muziek. Samen eten zijn ook rustige momenten om echt met elkaar te praten. Ik vind dat heel belangrijk.'

Twijfel je wel eens over je ouderschap?

'Zeker. Als mijn zestienjarige alcohol wil drinken zoals zijn vrienden. Of toen mijn jongste een opleiding koos waarbij hij, heel jong al, vier dagen werkt en maar één dag naar school gaat. Als onderwijsman moest ik even slikken, omdat ik dacht: leert hij zo genoeg nieuwe dingen? Wat onzin is, want door werk leer je natuurlijk ook veel. Verder twijfel ik over mijn taak richting andere kinderen. Ik roep wel 'it takes a village to raise a child', maar mijn buurjongetje merkt daar niks van. Ik moet nog iets met het gevoel dat daar ook een verantwoordelijkheid voor mij ligt.'

Zoals de intentie is bij Buurtgezinnen?

'Precies. Met elkaar nadenken over ouderschap, gezinnen koppelen die elkaar helpen, een informele mentor die meekijkt en samen optrekken als ouders, vind ik een prachtige praktijk.'

Natuurlijk kom je er niet onderuit om daarvoor iets te organiseren. Daar ligt wel een taak voor instituties of overheden. Een klein steuntje in de rug is fijn. Verder weten ouders prima wat ze zelf nodig hebben: ♥

Investeer in vertrouwen, nabijheid en gewone relaties. En denk minder in risico's en problemen. Daarvoor pleit Bert Wienen in zijn recente boek *Laat/d de pedagogische basis met rust!*, waarin hij gemeenten, onderwijs- en zorginstellingen oproept anders te kijken naar opvoeding, ouderschap en preventie. Eerder schreef de auteur het boek *Van individueel naar inclusief onderwijs*, dat in 2024 bekrond is tot Onderwijsboek van het jaar.

Laat/d de pedagogische basis met rust! Opvoeden in tijden van versnelling
B. Wienen, uitgeverij InStond, 2025
ISBN 9789463174190, € 32,50

Tekst: Merel van Dorp. Fotografie: Shutterstock